

UMUT, ALLAH'IN NİMETLERİNDENDİR

BU GELEN "BİRR"!

Muharrem BALCI, 9 Haziran 2026

ÖZET

Bu çalışma, umudu yalnızca psikolojik bir beklenti veya iyimserlik duygusu olarak değil Allah'ın insana lütfettiği temel nimetlerden biri olarak ele almaktadır. Kur'ân ve sünnet açısından hareketle umut kavramının anlamı, bireyin hayatındaki işlevi ve imanla olan ilişkisi incelenmiştir. Umudun bireysel ve toplumsal dirilişin temel dinamiklerinden biri olduğu; bireyi mücadeleye, sabra, üretmeye ve yeniden başlamaya sevk eden bir güç kaynağı olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada şeytanın en önemli vesveselerinden birinin ümitsizlik olduğu, buna karşılık Kur'ân'ın kişiyi sürekli Allah'ın rahmetine ve mağfiretine yönelttiği ortaya konulmuştur. Peygamberlerin hayatından örneklerle en zor şartlarda bile umudun korunmasının önemi açıklanmış; Hz. Muhammed'in (sav) hayatı, umut ve güvenin en güçlü örneklerinden biri olarak değerlendirilmiştir.

Makalede ayrıca modern dünyanın ürettiği umutsuzluk biçimleri, bağımlılık kültürü, tüketim odaklı yaşam tarzı ve bireyin anlam krizleri ele alınmış, umut yitiminin psikolojik ve toplumsal sonuçları üzerinde durulmuştur. Umudun sorumluluk, tevekkül, sabır ve motivasyonla birlikte düşünülmesi gerektiği belirtilmiştir; "sorumlulukla beslenen umut" anlayışı temellendirilmiştir. Allah'ın Rahmân ve Rahîm isimlerinin umut kavramının ilahî dayanakları olduğu, müminin umudunun şartlardan değil Allah'ın rahmetine olan güveninden beslendiği ifade edilmiştir.

Gençlik bağlamında ise "Bu gelen bir" metaforu üzerinden yeni bir ahlâk, vicdan ve diriliş hareketinin işaretleri değerlendirilmiştir.

Sonuç itibarı ile çalışma, umudun bir duygu olmanın ötesinde imanın meyvesi, mücadelenin yakıtı ve bireyi hayata bağlayan ilahî bir emanet olduğunu savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Umut, Ümit, Rahmet, Rahmân, Rahîm, İman, Sabır, Tevekkül, Gençlik, Motivasyon, Sünnetullah, İslâm Düşüncesi.

GİRİŞ

İnsan, yalnızca ekmekle, suyla ve hava ile yaşayan bir var olan değildir. Bireyler, bazen bir sözle ayağa kalkar, bazen bir tebessümle dirilir, bazen de görünmeyen bir güçle yeniden hayata tutunur. İşte o görünmeyen güçlerden biri “umut”tur. Umut, insan ruhunun karanlık zamanlardaki kandilidir. Birey, bazen her şeyini kaybeder ama umudunu kaybetmediği sürece yeniden başlayabilir. Çünkü umut, yalnızca psikolojik bir teselli değil Allah’ın kullarına verdiği büyük nimetlerden biridir.

Türkçede umut ve ümit ikiz denecek kadar birbirine yakın, sevinç ve sürur telkin eden iki kelimedir. Umut Türkçe, ümit ise Farsça kökenli (ummîd) olup Türkçeleşmiştir. Türk Dil Kurumu’nun Türkçe sözlüğünde umut, ummaktan doğan güven yani ümit; ummak ise bir şeyin olmasını istemek, olmasını beklemek diye tarif edilmektedir. Ümit umma, beklenti, umut demektir. Arapçada ‘racâ’, umut demektir. Emel ve temennâ kelimesinin anlamları da umuda yakındır. Umudun zıddı yeis ve korkudur. Kelâm ilminde havf ve racâ, ahirette kulun nihai hayatı hakkında önerilen bir ‘denge’ telâkkisidir. Her mümin kul, ebedi âlemde Allah’ın bağışlaması neticesinde kurtululardan olmayı ummalıdır (racâ) ama aynı zamanda kurtulmuşlardan olmayabileceği korkusunu (havf) da taşımalıdır. Kısacası ‘korkulu umut’ gibi bir beklenti durumudur.¹

Kur’ân’a baktığımızda, Allah’ın kişiyi umutsuzluğa değil, daima rahmete ve yeniden dirilişe çağırdığını görürüz. İslâm’ın temel söylemi korkudan çok umuttur. Hatta birçok yerde rahmet, mağfiret ve çıkış kapısı vurgusu, cezadan daha baskın bir şekilde öne çıkar. Çünkü Allah, kulunun karanlıkta boğulmasını değil yeniden ayağa kalkmasını ister.

Bu çalışmada umut kavramı ve olgusu, sadece bir beklenti olmaktan öte, gençlik, sabır, motivasyon, Allah’ın Rahman ve Rahîm sıfatları ve kişinin sorumlulukla beslenen umudu bağlamında ele alınmaktadır.

¹ *Umut Kavramı*, iktibasdergisi.com/2020/04/30/umut-kavrami

UMUT

Çürüme de Umut da Hep Olacak

Çürümeyen, umudu, yaşamayı, yaşamanın anlamını yitirmeyen, dokunduklarından, seslendiklerinden ötürü bereketi beraberinde getiren inanmış yürekler var olduğunu bilmek umudun kendidir.

Âkif Emre²

Umut: Bireyin İçsel Hayat Kaynağı

Nasıl ki beden oksijensiz yaşayamazsa, ruh da umutsuz yaşayamaz. Umudunu kaybeden kişinin hareket enerjisi azalır, çalışma isteği, mücadele gücü ve yaşama sevinci zayıflar. Bu nedenle umut, sadece bireysel bir düşünce ve duygu değil aynı zamanda toplumsal bir diriliş enerjisidir.

Umut, bireyin, geleceğe dair olumlu beklentilerini, inancını ve hayallerini temsil eden bir kavramdır. Ummaktan doğan güven ve ümit anlamına gelir. Kişinin hayatındaki olaylardan olumlu sonuçlar çıkabileceğine olan düşünsel ve duygusal inancıdır.

Bir toplumun geleceği, sahip olduğu umut miktarıyla ilgilidir. Umudunu kaybeden toplumlar üretmez, direnmez, yenilenmez. Gençler, gelecek kuramaz; aileler, yarınlara güvenle bakamaz. Oysa umut varsa mücadele vardır, mücadele varsa değişim mümkündür. Bu yüzden, şeytanın insana ilk telkinlerinden biri ümitsizliktir. Çünkü umutsuz kişi, teslim olur. Kur'ân ise tam tersine insanı Allah'ın rahmetinden ümit kesmemeye çağırır:

“Allah'ın rahmetinden ancak kâfirler topluluğu ümit keser.” (Yusuf Suresi, 87) Bu âyet, umudu sadece psikolojik bir durum olmaktan çıkarır, onu imanla ilişkili bir bilinç hâline getirir.

Şeytan İnsana Umutsuzluk Aşılar

Şeytan (İblis), insana özellikle umutsuzluk, karamsarlık ve pişmanlıkları abartma eğilimi aşılar. Bu durum, kişiyi ibadetten, tövbeden ve iyilikten uzaklaştırmayı amaçlayan en temel vesvese yöntemlerinden biri olarak kabul edilir.

Şeytan, insanı tövbeden alıkoyar. Şeytanın en büyük tuzağı, yapılan büyük bir hatadan sonra kişinin *"Ben affedilemem, artık çok geç"* diye düşünmesini sağlayarak onu tövbe etmekten vazgeçirmesidir. Gelecek, rızık veya sağlık konularında sürekli vesvese

² *Çürüme de Umut da Hep Olacak*, Akif EMRE, muharrembalci.com/hukukdunyasi /Akif_Emre/656.pdf

vererek kişiyi karamsarlığa iter. Kişiyi kendi çabalarının boşa gideceğine inandırarak onu manevi gelişimden uzaklaştırır, iyiliğe karşı isteksizlik telkin eder.

İnanç sistemlerinde şeytanın bu telkinlerine karşı en etkili panzehir "*ümitvâr olmak*" ve kişinin, "*Yaratıcının sonsuz rahmetine sığınması*"dır. Örneğin, İslâm inancında Zümer Sûresi 53. âyette "*Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin*" denilerek umutsuzluğun bizzat önüne geçilir.

Sorumlulukla Beslenen Umut

Her umut, hakikat değildir. İslâm, boş hayal kurmayı değil sorumlulukla beslenen umudu öğütler. Kur'ân'daki "tevekkül" anlayışı, çalışmadan beklemek değil elinden geleni yaptıktan sonra sonucu Allah'a bırakmaktır.

Bu nedenle umut, tembelliğin bahanesi değil mücadelenin yakıtıdır.

Bir çiftçinin toprağa tohum atması, umutla ilgilidir. Anne babanın çocuk yetiştirmesi, umutla ilgilidir. Bir öğretmen yılarcaya öğrencilerine emek vermesi, umutla ilgilidir. Bir mazlumun adâlet beklemesi, umutla ilgilidir. Her mücadele, daha iyi bir geleceğe duyulan inancın ve umudun gerçeğe dönüşme çabasıdır. Tarih boyunca elde edilen tüm kazanımlar, zorluklar karşısında pes etmeyenlerin eseridir.

Honda markasının kurucusu Soichiro Honda, fakir bir tamircinin oğluydu. Hayali, Toyota firmasına piston halkaları satmaktı. Gece gündüz çalışarak ürettiği ilk numuneler, Toyota tarafından reddedildi. Yılmadı, mühendislik okuluna geri döndü. Tasarımlarını geliştirdi ve sonunda Toyota ile sözleşme imzaladı. İkinci Dünya Savaşı'nda fabrikası bombalandı. Yeniden inşâ ettiği fabrikası bu kez depremle yıkıldı. Savaş sonrası yakıt kıtlığı vardı. Evindeki bisiklete küçük bir radyo motoru taktı. Bu icat çok sevildi. Honda, sıfırdan dünyanın en büyük otomotiv devlerinden biri oldu.

Umut, kişinin yarına yatırım yapabilme cesareti ve gelecek tasavvurudur.

Peygamberlerin Hayatında Umut, "La tahzen, innallahe meana"

Peygamberlerin hayatı incelendiğinde, en zor şartlarda bile umudu terk etmediği görülür. Hz. Nuh yıllarca kavmine tebliğ yaptı. Çok az kişi iman etti ama o görevinden vazgeçmedi. Hz. Yakub, yıllarca oğlundan ayrı kaldı ama "Allah'tan umut kesmeyin" diyerek evlâdına ümit aşıladı.

Hz. Muhammed ise en ağır baskılar altında bile geleceğe dair umut inşâ etti. En zorlu anlarda dahi Allah'ın rahmetinden asla umut kesmemenin, sabretmenin ve geleceğe

dair inancı diri tutmanın en somut örneğidir. O, karanlık dönemlerde insanlığa aydınlık bir gelecek sunmuş, her adımında umut ve merhameti merkeze almıştır.

Hicret sırasında müşriklerden saklanırken mağarada endişelenen Hz. Ebu Bekir'e, "La tahzen, innallahe meana / *Üzülme, çünkü Allah bizimle beraberdir*" diyerek ilâhî yardıma ve aydınlık bir geleceğe olan sarsılmaz umudunu ifade etmiştir. O, umudu sadece manevi bir inanç olarak değil toplumsal bir değişim aracı olarak kullanmıştır.

Mekke döneminde Müslümanlar ağır baskı ve işkenceler görürken, Hz. Peygamber inananlara umutsuzluğa kapılmamasını, İslâm'ın bir gün Arap Yarımadası sınırlarını aşarak Yemen'den Şam'a, hatta tüm dünyaya ulaşacak kadar geniş ve güçlü bir medeniyet haline geleceğini müjdelemiştir.

Mekkelilerin kızgın taşlar ve demirler üzerinde işkence yaptığı, sırtındaki etlerin sıcaktan eridiği sahabelerden olan Habbâb bin Eret (r.a.) şöyle anlatır: Bir gün, Peygamberimiz Kâbe'nin gölgesinde hırkasına yaslanmışken yanına gidip müşriklerin zulmünü şikâyet ettik ve yardım istedik. Bunun üzerine Hz. Muhammed doğruldu ve şu tarihi müjdeyi verdi:

"Sizden önceki ümmetler içinde öyle kimseler vardı ki, (imanından dolayı) yakalanıp açılan çukurlara konulur, testerelerle başlarından ikiye bölünür yahut demir taraklarla etleri kemiklerinden ayırırdı da bu dehşetli işkenceler onları dinlerinden döndüremezdi. Allah'a yemin ederim ki, Allah bu dini (İslâm'ı) kesinlikle tamamlayıp hâkim kılacaktır; öyle ki, bir süvari San'a'dan (Yemen) yola çıkıp Hadramevt'e (Umman) kadar tek başına güvenle gidecek ve Allah'tan başka hiçbir şeyden korkmayacaktır. Ancak siz acele ediyorsunuz." (Buhârî, Menâkıb 25, İkrâh 1)

Medine döneminde benzer bir zorluk ve kuşatma anında, Müslümanlar hendek kazarken karşılına kırılmayan devasa bir kaya çıkmıştı. Hz. Peygamber kendi kazmayı vurarak taşı parçaladığında şu üç büyük fethi müjdelemiştir: Birinci darbeye Şam (Suriye) saraylarının, ikinci darbeye İran (Sasani) diyarının saraylarının, üçüncü darbeye ise San'a ve benzeri geniş coğrafyaların anahtarlarının kendine verildiğini ve buraların Müslümanlar tarafından fethedileceğini haber vermiştir.

Hz. Peygamber, iman edenlerin yaşadığı en zorlu dönemlerde dahi, davânın evrenselliğine ve gelecekteki ihtişamına olan inancını canlı tutarak müminlere büyük bir psikolojik destek ve hedef şuuru sağlamıştır.

Yıllar süren baskı, savaş ve sürgünlerin ardından Mekke'yi fethettiğinde, kendine ve inananlara en büyük zulümleri yapmış olanları "*Bugün size kınama yoktur*" diyerek affetmiştir. Bu tutum, insanlığa en büyük barış ve yeniden başlangıç umudunu aşılamaştır. Çünkü peygamberler, şartlara değil Allah'a güvenmişti.

Modern Dünyada Umutsuzluk Üretimi

Bugünün dünyasında insanlık, teknolojik olarak ilerlese de ruhsal olarak büyük bir bezginlik yaşamaktadır. Modern sistemler, çoğu zaman bireyleri tüketim, rekabet ve yalnızlık içinde bırakmakta, Sürekli korku, kriz, başarısızlık ve yetersizlik pompalamaktadır.

Bağımlılık endüstrileri, tüketim kültürü ve haz merkezli yaşam biçimleri bireylere geçici tatminler sunarken, kalıcı bir anlam verememektedir. Umudunu kaybedenler ise kolay yönlendirilebilir hâle gelir. Bu nedenle umut, aynı zamanda bir özgürleşme meselesidir. Modern kölelik çağında umuda ihtiyacımız geçmiş kavimlerden ve dönemlerden daha fazladır.

Allah'a güvenenler, yalnızca piyasaların, makamların veya bazı kişilerin belirlediği bir hayatın mahkûmu olmaz. Çünkü bilir ki her gecenin bir sabahı vardır. Her kışın bir baharı, her zorluğun yanında bir kolaylık vardır. Nitekim Kur'ân şöyle buyurur: "Şüphesiz, zorlukla beraber bir kolaylık vardır." (İnşirah Sûresi, 6)

Umut Yitimi

Ümit yitimi, bireyin başa çıkamadığı olumsuz yaşam koşulları karşısında çaresizlik zannıyla geleceğe dair inancını, iyimser beklentisini ve mücadele gücünü kaybetmesi durumudur. Genellikle tükenmişlik, depresyon veya travmatik süreçlerle bağlantılı olan bu psikolojik durum, bireyin yaşama sevincini ve eyleme geçme motivasyonunu zedeler.

Kişi, eğer doğa koşulları karşısında acze düştüğünde aklını sağlıklı kullanamaz ve yeterince sakin kalmayı beceremezse *ümit yitimine* uğrar. Sonuç itibarı ile kendine yakıştır(a)madığı bu yetersizlik durumuna düşme düşüncesi ile utanç duyar ve tüm gücünü tükettiğine inanmaya başlar. Bunun sonu ise yok oluşturu yani ölümdür.

Ümit yitiminin temel psikolojik devinimleri ve etkileri şunlardır:

Çaresizlik: Kişinin içinde bulunduğu olumsuz döngüyü değiştiremeyeceğine olan inancıdır. Durumu kabullenme ve boyun eğme ile sonuçlanabilir.

Güdülenme Kaybı: Gelecekte beklenilenin kalmaması, günlük sorumlulukları yerine getirme ve yeni hedefler belirleme isteğini yok eder.

Toplumsal İnzivâ(yalıtım/izolasyon): Bireyin çevresinden uzaklaşması, düşünsel ve duygusal olarak içe kapanması ve yalnızlaşması sık görülen bir sonuçtur.

Anlam Arayışında Kopuş: Yaşamın anlamını sorgulama ve değerler sisteminin zedelenmesiyle birlikte derin bir manevi boşluk yaşayabilir.

Psikoloji ve felsefe literatüründe bu durum genellikle umutsuzluk veya *öğrenilmiş çaresizlik* kavramıyla da ilişkilendirilir. Ümit yitimi, inancını yenilemek ve profesyonel psikolojik destek (psikoterapi) ile aşılabilecek bir süreçtir. Bu sayede, kişi, yeniden başa çıkma becerilerini kazanabilir.

"Kötümserlik", "yılgınlık", "bezginlik", "tembellik" gibi zihinsel ya da hastalık gibi çeşitli fiziksel nedenlerle düşülen *ümitsizlik* durumları da "çaresizlik düşünceleri"ne kapılmaya neden olabilir.

Yaşamın olumsuz koşullarını, çoğunlukla, yüksek ya da yeterli orandaki çözümlerin, sorunların yakınında ya da hemen yanı başında bir yerlerde olduğunu hatırlamak varken, kaynak ve destekleri yokuşa sürmenin, ne yazık ki *ümitsizlikleri* artırmak gibi büyük bir yanıltan başka bir sonucu olmayacaktır.

Kişinin, kendi yarattığı atâlet, acziyet, "sağırılık/körlük", beklenti, inançsızlık ve belirsizlik gibi yapay koşullar ve bunların oluşturacağı hüsrân yerine *ümidini artırmasının* yolu ise elimizde olan, olumlu koşul ve imkânları hatırlamasıdır.³

Umudu Çoğaltmak da Bir İyiliktir

Seni Öldürmeye gelen sende dirilsin.

Sezai Karakoç

Birey, bazen bir ekmek verir, bazen bir ilaç ulaştırır, bazen de yalnızca umut olur. En büyük iyiliklerden biri, karanlıktaki birine yeniden ışık gösterebilmektir. Nitekim vahyin/Kur'ân'ın bir ismi de *Hâdi*, yol göstericidir. Bu, karanlık bir mağarada, birinin küçük bir ışık hüzmeleri araması ve bulduğunda o ışığa yönelmesi anlamındadır. Bu

³ *Ümit Yitimi değil/yerine Ümit..., B Biledediği*, Bbiledediği.blogspot.com/2017/02/umit-yitimi-degilyerine-umit.html

yüzden Kur'ân, inananları karanlıktan aydınlığa çıkaran Allah'ın hikmetli âyetleri manzumesidir.

Bir öğretmenin öğrencisine güvenmesi, bir annenin evlâdını teselli etmesi, bir dostun “geçecek” diyebilmesi bile umut inşâsıdır. Bu nedenle, mü'min kişi, korku yayan değil güven veren, karamsarlık dağıtan değil umut aşıl原因, yıkıcı değil onarıcı bir eylem ve söylem kurmalıdır. Çünkü umut, iyilik gibi bulaşıcıdır. Nasıl karamsarlık toplumu çürütürse umut da toplumu ayağa kaldırır.

O halde umudu gerçeğe dönüştürecek somut adımlar gerekir. Öncelikle hedefi küçük parçalara bölmek ve bunları dizinleyerek somut hale getirmek gerekir. Mutlaka bir 'B' planı yapılmalıdır. Enerjiyi azaltanlardan ve mekânlardan uzak durulmalıdır. Küçük de olsa ilerlemeleri kaydetmek güdülenmeyi artırır. Kişi, hataları sadece sistem hatası olarak görmeli, bir son olarak kabul etmemelidir. Başarısızlık, sadece bir veridir. “Neden yapmadım?” sorusu yerine “Nasıl yapabilirdim?” sorusu her zaman verimliliğin kaynağıdır. “Neden yapmadın?” diyenlerle değil “Nasıl yapılabilir?” sorusuna cevap verenlerle birlikte olunmalıdır. Bu bakış ve kabul, her zaman iyiliklerin çoğaltılması için önemli bir moral etkidir. Üstad Sezai Karakoç'un dediği gibi, “kötülükleri bitiremeyebiliriz ancak iyilikleri çoğaltabiliriz”.

İyimserlik Esastır

İyimser kimdir? İyimser kişi, gerçeklerden ve diğerlerinin davranışlarından kötümser yorumlar yapmayan, olumsuz düşünceleri ve hayal kırıklıklarını kendinden uzak tutan ve geleceğe umutla bakandır.

İyimserliğin ya da pozitif düşüncenin önemi

İyimserlik, ruh sağlığının ve kalp temizliğinin işaretidir. Çünkü temiz bir vicdana sahip olanların zihnine sadece iyilik ve güzellik gelir. Hz. Ali (as) şöyle buyurur: “Güzel zan, en üstün hasletlerden ve en cömert olan Allah'ın nimetlerindedir.”

İyimserliğin çeşitleri

Allah'a iyimserlik: Müminlerin güzel vasıflarından biri, Allah'a olan güzel zan, yani rızık, yardım, zafer, günahların affı gibi Allah'ın vaatlerine umutla bağlanmaktır.

Kendine iyimserlik: İslâm'a göre bu tür iyimserlik hoş karşılanmaz çünkü kendine aşırı güvenen kişi kendini kusursuz görür ve kibir ile benmerkezciliğe düşer.

Başkalarına iyimserlik: Çevreye ve çeşitli konulara olumlu bakmak, İslâm'ın önerdiği ve psikolojinin de vurguladığı bir davranıştır.

İyimserlik, safdillik değildir

Hiçbir zaman pozitif düşünmek ve iyimser olmak, safdillik ve basitlik anlamına gelmez. Safdillik, sorumsuzluk temelindedir, oysa iyimserlik bilinçli ve sorumluluk sahibidir. Mümin, zeki, dikkatli ve duyarlı olmalıdır ki kimse ondan kötü amaçla faydalanamamalıdır.

Pozitif düşünce ve iyimserliğin olumlu etkileri

Zihinsel güvenlik, üzüntüden kurtulma, sevgi yayma, günah işlemeyi önleme, ruh sağlığı, neşe ve canlılık, sabır.

Pozitif düşünce ve iyimserliği artıran etkenler

Kötümserliğin zararlarını bilmek, imanı güçlendirmek, düşünceleri arındırmaktır.

BU GELEN BİR!

Gençlik, Umut ve Yeni Bir Dirilişin İşaretleri

Anadolu'nun güzel bir sözü vardır, "Bu gelen bir..."

"Bu gelen bir..." ifadesi, Anadolu irfanında ve halk arasında çok güçlü bir anlam taşır. Genellikle: "Bu gelen bir, arkası var." "Bu gelen bir neslin habercisi." "Bu gelen bir kıvılcım değil yangının başlangıcı" anlamında kullanılır.

Bu ifade, gençlerden umutlu olmayı anlatırken, görünen birkaç gencin daha büyük bir dirilişin işareti olduğunu vurgular. Yani mesele sadece "birkaç iyi genç" görmek değil onların yeni bir ahlâkın, yeni bir vicdanın, yeni bir uyanışın öncüleri olduğunu fark etmektir.

Bugün kimileri gençliği yalnızca tüketim, umursamazlık ve savrulma üzerinden okumaktadır. Oysa hakikat, tümüyle bundan ibaret değildir. Sessizce okuyan, düşünen, vicdanını koruyan, adâleti kaybetmeyen gençler de vardır. Sayıları az görünse bile tarih, çoğu zaman büyük değişimlerin küçük öncülerle başladığını göstermiştir.

Görünen yalnızca bir kişi değildir; onun arkasında bir iklim, bir yürüyüş, bir mayalanma vardır. Bir gencin hakikati araması, başka gençlerin de uyanabileceğinin işaretidir. Bir kişinin dürüst kalabilmesi, dürüstlüğün ölmediğinin delilidir.

Tohum da birdir, ama içinde koca bir orman saklar.

Bu yüzden gençlere bakarken yalnız bugünün dağınıklığını değil yarının imkânını da görmek gerekir. Çünkü umut, çoğu zaman, öncelikle birkaç kişinin yüreğinde filizlenir. Kalabalıkların gürültüsüne bakıp gençliği kaybolmuş sananlar vardır. Ekranların parıltısını hakikat zannedenler, bir neslin tamamen savrulduğunu düşünebilir. Oysa hayat, görünenlerden ibaret değildir. Toprağın altında yürüyen kökler nasıl sessizce toplumların içindeki büyük değişimler de önce sessiz yürür. Bazen bir genç çıkar, kalabalığın içinde yalnız kalmayı göze alır, haksızlığa alkış tutmaz, menfaat için eğilmez, vicdanını modaya satmaz. İşte o zaman onun içine eski Anadolu cümlesi düşer: “Bu gelen bir...”

Görünen, yalnızca bir kişi değildir. O, arkası gelecek olan bir iklimin habercisidir. Bir kıvılcımın değil mayalanan bir vicdanın işaretidir. Çünkü tarih, bize şunu öğretmiştir: Büyük dönüşümler, önce sayıyla değil nitelikle başlar. Hakikat, önce azınlıkta görünür. İyilik, önce birkaç yürekte tutunur.

Toplumların çöküşü de dirilişi de gençlik üzerinden okunur. Bir toplum, gençlerine çoğunlukla tüketmeyi öğretirse o toplum, zamanla ruhunu tüketir. Fakat gençlerine hakikat, adâlet bilinci ve merhamet ahlâkı verebilirse işte orada yeniden ayağa kalkacak bir medeniyet tohumu oluşur.

Modern dünya, gençliği çoğu zaman “piyasanın müşterisi” olarak görmek istiyor. Düşünen değil tüketen, sorgulayan değil uyum sağlayan, vicdan taşıyan değil haz peşinde koşan bireyler üretmeye çalışıyor. Çünkü bağımlı olan, kolay yönetilir. Sürekli oyalanan nesiller, büyük hakikatleri konuşamaz hâle gelir. Fakat insan fıtratı tümüyle teslim olmaz.

Bugün nice genç, gürültünün ortasında anlam arıyor, çıkar çağında ahlâkı savunuyor, alay edilme pahasına dürüst kalmaya çalışıyor, dijital kalabalıkların içinde ruhunu korumaya uğraşiyor. Belki görünür değiller. Belki manşet olmuyorlar. Ama tarih çoğu zaman sessizlerin içinden yürümüştür.

Kur’ân da bize bunu öğretir. Allah hakikati çoğu zaman azlarla başlatır. Hz. Nuh’a inananlar azdı. Hz. İbrahim tek başına bir ümmet olarak anıldı. Ashab-ı Kehf ise yozlaşmış bir toplumun içinde inançlarını koruyan birkaç gençti. Kur’ân onların gençliğini özellikle vurgular: “Onlar, Rabbine iman etmiş gençlerdi; biz de onların hidâyetini artırmıştık.” (Kehf Suresi, 13)

Bu âyet çok derin bir hakikate işaret eder: Demek ki gençlik, yalnızca biyolojik bir çağ değildir, aynı zamanda hakikati taşıma cesaretidir. Allah bazen bir toplumu, birkaç gencin yüreğinde yeniden başlatır. Bu yüzden umudu kaybetmek, sadece psikolojik bir çöküş değil ilâhî imkânları görememektir. Çünkü Allah, en büyük dönüşümleri bazen en küçük görünen çekirdeklerden çıkarır. Tohum küçüktür ama ağaç taşır. Bir damla su küçüktür ama hayat taşır. Bir genç küçüktür ama gelecek taşıyabilir. Belki bugün gelen gerçekten "bir"dir. Ama hakikat, çoğu zaman bir kişiyle başlamıştır.

Önemli olan sayının azlığı değil yüreğin bozulup bozulmadığıdır. Çünkü kalbi diri kalan birkaç genç, çürümüş kalabalıklardan daha güçlü olabilir. Ve yüksek olasılıkla yarının dünyasını, bugün sessizce vicdanını koruyan o gençler kuracaktır.

BU GELEN BİRR / BİRR NESLİ

"Bu gelen bir" ifadesi, umut bağlamında ele alınan gençliğin geleceğe dair taşıdığı potansiyeli anlatırken; Kur'ân'daki "birr" kavramı da yalnızca iyilik yapmak değil, hakikat, adâlet, sorumluluk, merhamet ve ahlâk üzere bir hayat inşâ etmeyi ifade eder. Böylece "Bu gelen bir" sözü, sadece yeni bir neslin değil aynı zamanda yeni bir "birr neslinin" habercisi olarak yorumlanabilir.

Bakara Sûresi'nin 177. âyeti, Kur'ân'ın âdeta "birr manifestosu"dur. Birr; Allah'a iman etmektir. Yakınlara, yetimlere ve yoksullara sahip çıkmaktır. Sözünde durmaktır. Emâneti korumaktır. Zor zamanlarda sabretmektir. Adâlet üzere yaşamaktır. Dolayısıyla birr, sadece bireysel bir erdem değil toplumsal bir inşâ projesidir.

Gençlik, Birr ve Yeni Bir Dirilişin İşaretleri

Bugün gençlik üzerine konuşulurken çoğu zaman kaygılar öne çıkarılmaktadır. Tüketim kültürü, dijital bağımlılıklar, kimlik bunalımları ve anlam arayışları üzerinden yapılan değerlendirmeler, gençliğin tamamını karamsar bir tablo içinde göstermektedir. Oysa tarihin büyük dönüşümleri hiçbir zaman kalabalıklarla başlamamıştır. Her büyük yürüyüş, önce birkaç yürekte filizlenmiştir.

İşte Anadolu'nun "Bu gelen birr" sözü, bu gerçeğin halk irfanındaki ifadesidir. Fakat burada önemli bir soru ortaya çıkar: Gelen nedir? Nasıl bir gençlik gelmektedir? Kur'ân'ın anlatımıyla cevap verecek olursak, umut bağlanması gereken gençlik, "birr" sahibi gençliktir.

Birr: İyilikten Daha Büyük Bir Kavram

Kur'ân'da birr, çoğu zaman yalnızca yardım etmek veya iyi davranmak anlamında kullanılmaz. Birr, insanın Allah'a, kişilere ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getirdiği bütüncül bir ahlâk düzenidir.

Bakara Sûresi'nin meşhur 177. âyetinde birr şöyle tarif edilir: "Yüzleri doğuya ve batıya çevirmek değil Allah'a inanmak, ihtiyaç sahiplerine yardım etmek, sözüne sâdık olmak, zorluklar karşısında sabretmek ve adâlet üzere yaşamaktır."

O halde birr; İnançtır, adâlettir, merhamettir, emânete riayettir, sabırdır, sorumluluktur. Birr, kişinin iyiliği karakter hâline getirmesidir. Bu nedenle, toplumların geleceğini belirleyen, yalnızca eğitimli gençler değil birr sahibi gençlerdir.

Birr Nesli ve Geleceğin İnşâsı

Bugün dünyanın en büyük sorunu bilgi eksikliği değildir. İnsanlık, tarihin en fazla bilgi üreten dönemlerinden birini yaşamaktadır. Sorun, bilgiyi yönetecek ahlâkın eksikliğidir. Nitelikli fakat vicdansız olanlar da teknoloji üretebilir ancak adâlet üretemez. Güçlü fakat merhametsizler, sistem kurabilir; ancak huzur kuramaz. Bu nedenle insanlığın ihtiyacı yalnızca başarılı gençler değil birr sahibi gençlerdir. Yukarıdan itibaren bizim *bu gelen bir* dediğimiz *birr nesli*; bilgiyi ahlâkla birleştiren, özgürlüğü sorumlulukla birlikte taşıyan, tüketimin değil üretimin tarafında duran, hakikati popülerliğe tercih eden ve menfaatinin önüne koyabilen, adâleti çıkarının üstünde tutabilen, kendi için istediğini başkaları için de isteyen, mazlumun yanında yer alabilen, kendini değil emâneti merkeze alan gençlerden oluşur. Bu nesil, sadece iyi çocuklardan oluşmaz. Bu nesil, adâlet taşıyıcılarından oluşur. Çünkü Kur'ân'ın hedefi iyi bireylerden oluşan bir toplum değil adâlet üreten bir ümmettir.

İşte "Bu gelen birr" sözü böyle gençleri gördüğümüzde söylenebilir. Çünkü o genç, yalnız kendini temsil etmez, arkasında yeni bir ahlâkın ihtimalini taşır.

Ashâb-ı Kehf'ten Günümüze

Kur'ân'da gençliğin en dikkat çekici örneklerinden biri Ashâb-ı Kehf'tir. Onlar çoğunluğun yanlısına teslim olmayan birkaç gençti. Sayıları azdı fakat bir medeniyet hafızasına dönüştüler. Çünkü Allah, bazen büyük değişimleri birkaç gencin kalbinde başlatır. Bugün de aynı sünnet işlemektedir. Kalabalıkların içinde vicdanını koruyan bir genç, yalanın normalleştiği yerde doğrudan duran bir genç, çıkar çağında ahlâktan

vazgeçmeyen bir genç, yalnızca bir kişi değildir. O, yeni bir birr neslinin habercisidir. Bu yüzden onu görenler Anadolu'nun o kadim cümlesini tekrar eder: "Bu gelen birr..."

Birr Nesli ve Yeni Medeniyetin Öncüleri

Toplumlar, yalnızca kurumlarla, ekonomik güçle veya askerî kapasiteyle ayakta kalmaz. Medeniyetlerin asıl taşıyıcısı, insan unsurudur. İnsan unsurunu ayakta tutan ise bilgi kadar ahlâk, güç kadar merhamet, başarı kadar adâlettir.

Kur'ân'ın inşâ etmek istediği insan tipi, sadece inanan değil aynı zamanda "birr sahibi kişi"dir. Bu sebeple, İslâm medeniyetinin temel sorusu: "Nasıl daha güçlü kişiler yetiştireceğiz?" değil "Nasıl daha fazla "birr sahibi kişi" yetiştireceğiz?" sorusudur.

Anadolu irfanının "Bu gelen birr..." sözü, tam da bu noktada yeniden anlam kazanmaktadır. Çünkü görünen birkaç genç, bir medeniyet mayasının yeniden tutmakta olduğunun işaretleri olabilir.

Bu Gelen Bir: Umudun Sosyolojisi

Anadolu'nun "Bu gelen birr..." sözü, bir umut sosyolojisidir. Bu söz, şunu anlatır:

Bir genç gördün fakat yalnız onu görme. Onun arkasındaki ihtimali gör. Bir vicdan gördün, arkasındaki dirilişi gör. Dürüst birini gördün, arkasındaki ahlâk iklimini gör. Çünkü tohum birdir ama orman taşır. Kaynak birdir ama nehir taşır. Öncü birdir ama gelecek taşır. Bu nedenle mümin, gençliğe bakarken sadece bugünü değil yarını da görür.

Sonuç itibarı ile bugün görünen birkaç genç, yarının büyük yürüyüşlerinin başlangıcı olabilir. Kur'ân bize bunun örneklerini defalarca göstermiştir. Bir toplumun geleceği nüfusuyla değil birr sahibi olanlarının sayısı ile belirlenir. Bu yüzden gençliğe bakarken sadece sorunlara değil işaretlere de bakmak gerekir. Bugün gelen, gerçekten bir olabilir. Fakat Allah'ın sünneti gereği büyük değişimler çoğu zaman bir kişiyle, bir fikirle, bir vicdanla başlamıştır. Tohum birdir. Ama içinde bir medeniyet saklar. İşte bu yüzden, umutla bakıyoruz ve diyoruz ki:

"Bu gelen birr..."

ALLAH'IN RAHMETİ VE UMUT İLİŞKİSİ

Kişiler bazen hata yapar, günaha düşer, kaybeder, yenilir, kırılır. Fakat Kur'ân'ın anlatımı, kişiyi geçmişinin içine hapsetmez. Allah, tövbe kapısını açık tutarak kula yeniden başlama imkânı verir. İşte umut, tam burada Allah'ın rahmetinin yeryüzündeki yansıması hâline gelir.

Kur'ân'daki en umut verici âyetlerden biri şöyledir:

“De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Allah tüm günahları bağışlar...” (Zümer Sûresi, 53)

Bu çağrı, kişileri suçsuz ilân etmez; fakat suçun, o kişiyi ebedî karanlığa mahkûm etmesine de izin vermez. Çünkü Allah, kulunu düşüğüyle değil yeniden ayağa kalkma ihtiyâr ve irâdesiyle değerlendirir. Umut, burada bir kaçış değil yeniden inşâ gücüdür.

Rahmân ve Rahîm: Umudun İlâhî Kaynağı

İnsan, yeryüzünde yalnızca akıl taşıyan bir var olan değildir; aynı zamanda umut taşıyan bir var olandır. Umudu tükenenin yürüyüşü yavaşlar, kalbi kararır, ihtiyâr ve irâdesi çözüdür. Bu yüzden umut, sadece psikolojik bir ihtiyaç değil varoluşsal bir ihtiyaçtır. Kur'ân'ın sürekli yeniden umut aşılmasının temelinde ise Allah'ın iki büyük ismi vardır: Rahmân ve Rahîm. Bu iki isim, yalnızca merhameti anlatmaz; aynı zamanda kişinin hayata, geleceğe, affedilmeye ve yeniden dirilmeye dair ümidinin metafizik temelini oluşturur.

Rahmân: Umudun Evrensel Kapısı

“Rahmân” ismi, Allah'ın bütün varlığı kuşatan sınırsız merhametini ifade eder. İyiyi de kötüyü de inananı da inkâr edeni de kuşatan bir rahmet... Allah, Kerîm olduğundan, ikramlarda bulunmaktadır. Kendine hiç teşekkür etmeyen kâfirlere de verdiği nimetler, bunun açık delilidir.

Güneşin herkese doğması, toprağın herkesi taşıması, havanın ayırım yapmadan solutulması, yağmurun sadece iyilerin üzerine yağmaması; Rahmân oluşun tecellileridir. “Rahmetim her şeyi kuşatmıştır.” (A'raf, 7/156)

Kişi, çoğu zaman umudu hak ettiğini düşündüğü zamanlarda değil tam tersine hak etmediğini düşündüğü zamanlarda kaybeder. İşte Rahmân ismi burada devreye girer: Allah'ın rahmeti, kişinin “hak edişinden” önce gelir.

Kur'ân'ın en sarsıcı umut âyetlerinden biri bunu anlatır:

“De ki: Ey kendilerine zulmeden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin...”
(Zümer, 39/53)

Bu âyette dikkat çekici olan şey, hitâbın günahsızlara değil “kendilerine zulmedenlere” yapılmasıdır. Çünkü Rahmân olan Allah, insanı günahından büyük görür.

Rahmân sıfatı, insanlığa şu mesajı verir:

- Henüz her şey bitmedi.
- Düşmüş olman, dışlanmış olduğun anlamına gelmez.
- Hata yapmış olman, rahmet kapısının kapandığı anlamına gelmez.
- Hayat, Allah'ın merhameti sürdüğü müddetçe yeniden başlayabilir.

Bu nedenle, umutsuzluk, sadece psikolojik bir çöküş değil aynı zamanda Rahmân ismini yeterince okuyamamaktır.

Nimetlerin verilmiş hikmetlerinin önemli gerekçelerinden biri de şüphesiz kişilerin imtihanına yöneliktir. Şükredenlerle nankör olanların birbirinden ayrılabilmesi için bu sınamaya çok önemlidir. Rahman sûresinde Allah'ın bir kısım nimetlerinden söz edildiği her defasında, ardından, “Febi eyyi âlâi rabbikümâ tükezziban” / “O halde Rabbinizin nimetlerinden hangi birini inkâr edebilirsiniz?” mealindeki ifadeye yer verilmesi ve bunun otuz bir defa tekrar edilmesi, şükürle ilgili imtihanın önemini göstermesi bakımından çok manidardır.

Allah'ın hiçbir işi gâyesiz, sebepsiz, hikmetsiz değildir. Bunda nimetlerin verilmesi de dahildir. Allah'ın bir ismi Hakîm'dir. Kur'ân'da defalarca zikredilen bu isim, Allah'ın hiçbir şeyi lüzumsuz, boş yere, sebepsiz, gâyesiz yapmadığını anlatır. Bu sebeple, şâyet sebepsiz bir nimet düşünülürse, Allah'ın -hâşâ- abesle iştiğal ettiği söylenmiş olunur.

Bu sebeple, “Süleyman, Kraliçenin tahtının yanı başında durduğunu görünce, bu, Rabbinin lütuflarındandır. Bu şükür mü edeceğim, yoksa nankörlerden mi olacağım, diye beni sınamak içindir.” (Neml, 27/40) mealindeki âyette anlatıldığı gibi, Hz. Süleyman (as) gibi her nimetin bir imtihan için verildiği düşünülmelidir.

Ancak düşünülen bir gerekçenin söz konusu nimetin gerçekten bir sebebi olup olmadığı her zaman kestirilemeyebilir. Bu sebeple, nimetleri düşünürken, mutlak doğru olan sebebinden ziyâde, Kur'ân ve Sünnet merkezli bir açıdan bakmak ve Allah'a şükretmemizi sağlayacak şekilde bir algılamaya gitmek daha uygundur.

Önemli bir nokta da şudur: Allah'ın bize lütfettiği nimetlerini, yaptığımız bazı iyi şeylerin bir karşılığı olarak değerlendirmek hatadır, şımarıklığa yol açabilir. Şâyet aradaki ilişki çok açık ise bu durumda yine bizi benzer güzel işleri devam ettirmemiz yani gelecekte yapacağımız işler için bir teşvik olarak görmek gerekir.

En doğrusu, verilen nimetlere, Allah'ın sonsuz rahmetinden gelen bir lütuf, bir ikram olarak bakmak ve bunların aynı zamanda bir imtihan konusu olduğunu, karşılığında mükemmel bir şükür gerektiğini, şükrün ise genel olarak Allah'ın emir ve yasaklarına riayet etmekle kendini göstereceğini düşünmek en uygun yöntemdir.

Rahîm: Yakınlığın ve Yeniden İnşânın Merhameti

Rahmân, rahmetin genişliğini anlatırken; Rahîm, rahmetin derinliğini anlatır.

Rahmân, bütün insanlığı kuşatan bir merhamet iken; Rahîm, özellikle yönelen, arayan, tövbe eden, yarasını Allah'a taşıyan kul üzerindeki özel merhamettir.

Bir anne çocuğunu sever ama düştüğünde ona daha farklı sarılır. Rahîm oluş biraz da budur: Yaralı olanın üzerine eğilen merhamet...

Kişi, bazen yalnız günahından değil kırılmışlığından, başarısızlığından, kaybettiklerinden dolayı da umutsuzluğa düşer. İşte Rahîm ismi/sıfatı, burada insanın ruhunu ayağa kaldırır.

Kur'ân'da Allah'ın kendini sürekli "Gafûrur-Rahîm" diye tanıtmaması tesadüf değildir. Çünkü bağışlanma ile umut arasında doğrudan ilişki vardır. Affedileceğine inanmayan, geleceğe yürüyemez.

Rahîm ismi, kişinin geçmişine mahkûm olmaması gerektiğini öğretir. Her tövbe, yeni bir başlangıçtır. Allah, kulunun dönüşünü reddetmek için değil kabul etmek için rahmet sahibidir. Bu yüzden, İslâm'da tövbe kapısı, sadece bir dinî hüküm değil kişinin psikolojisini ayakta tutan ilâhî bir umut sistemidir.

UMUT: İMANIN MEYVESİ

Modern çağın en büyük krizlerinden biri umutsuzluktur. Teknoloji ilerlemiş ancak kişilerin iç dünyası kararmıştır. Kalabalıklar büyümüş ama yalnızlık derinleşmiştir. İmkânlar artmış fakat kişiler geleceğe daha kaygılı bakar hâle gelmiştir.

Çünkü modern dünya, bireye çoğu zaman merhamet değeri değil performans değeri verir. Başarılıysan değerlisin, güçlüysen görürsün, kazandıysan önemlisin... Oysa

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın çağrısı farklıdır: "Düştüğünde de gel, kaybettiğinde de gel, yorulduğunda da gel..." İşte bu çağrı, insan ruhunun en büyük sığınağıdır.

Kur'ân'da Hz. Yakub'un şu sözü, umudun imanla ilişkisini ortaya koyar: "Allah'ın rahmetinden ancak kâfirler topluluğu ümit keser." (Yusuf, 12/87) Burada umut, sadece duygusal bir iyimserlik değildir. Umut; Allah'ın rahmetine güvenmektir. Müminin umudu, şartlardan değil Allah'ın isimlerinden ve sıfatlarından beslenir.

Ümit, Bir İbâdettir

İslâm'da umut, pasif bir bekleyiş değildir. Ümit, Allah'ın rahmetine güvenerek yeniden ayağa kalkma irâdesidir.

Bu yüzden, çiftçi tohumu atarken, anne evlâdını büyütürken, öğretmen öğrencisine emek verirken, biri kötülük karşısında iyiliği savunurken, Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın rahmetine dayanarak hareket eder.

Ümitsizlik ise kişinin sadece geleceği kaybetmesi değil Allah'ın rahmetini küçültmesidir. Mümin bilir ki, gecenin en karanlık anı sabaha en yakın andır, kuruyan toprağı diriltten Allah, insan kalbini de diriltebilir, bugün kapanan kapılar, yarın başka rahmetlerin başlangıcı olabilir.

Rahmân ve Rahîm ismi, İslâm'ın umut medeniyetinin temelidir. Rahmân ismi bize, "Allah'ın rahmeti herkesi kuşatır" der. Rahîm ismi ise: "Allah sana şah damarından daha yakındır" der. Bu yüzden mümin için umut bir lüks değil imanın tabîî sonucudur.

Kişiler bazen dünyadan yorulur, başkalarından kırılır, kendinden bile vazgeçme noktasına gelir. Fakat Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın kapısı kapanmaz. Ve o kişiyi hayatta tutan en büyük hakikat şudur:

Allah'ın rahmeti, insanın karanlığından daha büyüktür.

GÜDÜLENME VE SABIR

Güdülenme/Motivasyon ve *Sabır*, yaşamımızın üzerine kurulu olduğu iki olgudur. Herhangi bir işe başlarken, çeşitli nedenlerle zihinsel hareketlilik başlatılır fakat uzun süren/sürecek işlerde, ancak bir yere kadar yeterli olur. Motivasyonun tükenmeye başladığı noktada, sabır devreye girer/girmelidir. İşin süresine, zorluğuna göre, sabrın da yetmeyeceği noktaya gelinir. Sabrın tükendiği noktada da işin tamamlanması

noktasına yaklaşılmıştır ve sona yaklaşmış olmanın motivasyonu da süreç/iş tamamlanır.

Kişi, motivasyonunda olduğu gibi, *ümidinde* de sabrını işletmek durumundadır. Olası "*ümit yitimi*" durumlarına düşmemek üzere de "*şu anda ve burada*" olanların daha fazla farkında olarak ve elinde olanların değerini bilerek, anımsayarak; kendini, çevresini ve koşullarını, yapabileceklerinden daha fazlası için zorlamayarak sağlayabilir. Konu, bir Zen⁴ hikâyesi ile beslenebilir:

Atı kağan bir köylüye herkes "kötü oldu" der. O ise "Belki..." der.

At geri döner, yanında vahşi atlarla... "Ne güzel!" derler. "Belki..." der.

Oğlu attan düşüp ayağını kırar... "Ne kötü!" "Belki..."

Savaşa asker toplanır; oğlu sakat olduğundan alınmaz... "Ne iyi!" "Belki..."

Kişi, olayların nihai sonucunu bilemez; ilk bakışta kötü görünen şey hayra, iyi görünen şey zarara dönüşebilir. İslâm literatüründe bunun çok güçlü karşılıkları vardır. Hatta Kur'ân merkezli bakıldığında, bu düşünce Zen'den çok daha derin bir kader ve hikmet anlayışıyla temellendirilir.

Kur'ân'daki En Güçlü Karşılık

Kur'ân'da doğrudan şöyle uyarılır:

"Olur ki hoşunuza gitmeyen bir şey sizin için hayırlıdır; sevdiğiniz bir şey de sizin için şer olabilir. Allah bilir, siz bilmezsiniz." (Bakara, 2/216)

Bu âyet, âdeta Zen hikâyesinin ilâhî versiyonu gibidir. Fakat arada önemli bir fark vardır: Zen anlatısında belirsizlik merkezdedir. Kur'ân'da ise hikmet sahibi Allah'ın bilgisi merkezdir. Yani İslâm, sadece "karar vermede acele etmeyin"i hatırlatmaz; "Allah'ın bilgisi sizin görüşünüzden üstündür" diye vurgular.

Hz. Musa ve Hızır Kıssası: Görünen Şer, Gizli Hayır

Kur'ân içindeki Kehf Sûresi'nde Hz. Musa ile Hızır kıssası bu düşüncenin en çarpıcı örneğidir. Hızır, gemiyi deler, bir çocuğu öldürür, yıkık duvarı ücretsiz tamir eder. Hz. Musa her defasında itiraz eder. Çünkü olayların görünen yüzüne bakmaktadır.

⁴ Zen, meditasyon aracılığıyla erişilebilen zihinsel bir hâl olarak tanımlanabilir. Budizm'in Japon Mahayana okulunun adı olarak bilinmeye başlayan Zen; Çincedeki "Ch'an"ın Japonca telaffuzu ve aynı zamanda Hintçe "düşünce, meditasyon" kelimesinin köklerine dayanır. Zen felsefesinin ortaya çıkması ve öğretilerinin yayılmasıyla birlikte, Zen, varılmak istenen aydınlanma hali için kullanılan bir terime dönüşür. Sözlü ve uygulamalı öğretileri günlük hayatta uygulanabilir olan Zen felsefesi, zihni dinginleştirmeyi temel alır. Zen'de önemli olan, farkındalığa sahip ve erdemli bir kişi olabilmektir.

Sonunda Hızır hikmetleri açıklar: Gemi, zâlim hükümdardan korunmuştur. Çocuğun ileride ailesini azdıracağı bilinmektedir. Duvarın altında yetimlere ait hazine vardır. Buradaki ana fikir şudur: Kişi, olayın anını görür. Allah ise bütün zamanı görür.

Zen hikâyesindeki “belki” yaklaşımının İslâm’daki karşılığı burada “hikmet”⁵ kavramıdır.

Tasavvufta “Hayır Bildiğinde Şer, Şer Bildiğinde Hayır Vardır”

Tasavvuf geleneğinde çok yaygın bir anlayış vardır: “Hak şerleri hayreyleyler, zannetme ki gayreyleyler.”⁶

Bu yaklaşım, özellikle Yunus Emre çizgisinde güçlü şekilde görülür. Ayrıca Anadolu irfanındaki, “Mevlâ görelim neyleyler, neyleylerse güzel eyler”⁷, “vardır bunda da bir hayır” “Sabret, işin sonunu Allah bilir”, “Bu da geçer yahu” sözleri aynı düşünce dünyasının halk arasındaki karşılığıdır.

Hadis ve İslâm Ahlâkındaki Karşılığı

Peygamber Efendimizin şu hadisi de aynı bakış açısını taşır:

“Mü’minin işi ne hoştur! Başına sevindirici bir şey gelse şükreder; bu onun için hayır olur. Başına sıkıntı gelse sabreder; bu da onun için hayır olur.”

Burada mesele, olayların “iyi” ya da “kötü” olması değil kişinin onları Hakk/Allah merkezli okuyabilmesidir.

Zen ile İslâm Arasındaki Temel Fark

Benzerlikler olsa da temel fark şudur:

Zen yaklaşımı, hüküm vermemeyi, akışta kalmayı, belirsizliği kabul etmeyi öne çıkarır. İslâm yaklaşımı ise hikmet sahibi Allah’a güvenmeyi, sabrı, tevekkülü, ilâhî planın bizim için üstünde olduğunu kabul etmeyi öne çıkarır. Yani Zen’de merkez, “denge”dir.

⁵ Hikmet, bilgelik, derin anlayış ve her şeyi yerli yerinde yapma anlamına gelir. Kur’ân-ı Kerim’de de sıklıkla geçen bu kavram, âlimler tarafından genel olarak faydalı ilim ve salih (güzel) amel bütünü olarak tanımlanır.

Allah için kullanıldığında: Varlığın ve olayların (eşyanın) hakikatini bilmek ve her şeyi en kusursuz, tam yerli yerinde ve bir amaca yönelik yaratmak demektir.

İnsan için kullanıldığında: Olayların arkasındaki ilâhî sırları, sebepleri kavrama yeteneği; söz ve davranışlarda tam isabet sağlamak ve her zaman hayırlı işler yapmaktır. Hikmet kavramı için bkz. *Kur’ân’da Hikmet Kavramı, Tefsirlere Göre Hikmet Âyetleri*, Hakan UĞUR, dergipark.org.tr/tr/download/article-file/827196

⁶ İbrahim Hakkı ERZURUMÎ, dilbeyti.com/nutk-u-serifler/hak-serleri-hayreyleyler

⁷ İbrahim Hakkı ERZURUMÎ, dilbeyti.com/nutk-u-serifler/hak-serleri-hayreyleyler

İslâm'da merkez, "rahmet ve hikmet sahibi Allah"tır. Bu yüzden Müslüman için umut sadece psikolojik bir sakinlik değil Allah'ın Rahmân ve Rahîm oluşuna iman etmeye dayanır.

Hiçbir koşulun, ümidimizi kesmesine izin vermemesine karşın, sadece, zihnin baş edemediği tek durum olan belirsizlik, *ümidimizi işletmemizde* biraz daha engelleyici olabilir. Belirsizliklerle başa çıkmanın tek yolu, belirgin olanlarla yol almaktır. Yapabileceklerimizle ve öncelikler yönetimimizle süreçler daha etkili olmak ve kolaylaşmakla birlikte, sonuçlar da olumlu anlamda değişebilecektir.

Kişi, özsaygısı, özgüveni ve çevresindekilere daha fazla güvenme koşulları oluşturarak, paylaşılacaklarını daha fazla paylaşarak ve dayanışma içinde kalarak da *ümidini*, her alanda ve herkes için artırabilir. "Köşe kapmaca" oyunu oynamak yerine mücadelenin sadece doğayla olduğunu/olabileceğini unutmayarak, didişmek yerine çevresindekilere daha fazla yaklaşarak, sırt sırta vererek, imece yöntemiyle ve oluşacak artı değerlerin dağılımında daha âdil olarak, yaşama ve geleceğe yönelik *ümidinin artmasını* sağlayabilir. Bunu, toplumlar bazında yaşa(ya)masa bile yakın çevresindeki kişilerle bir yerlerden başlatmak durumundadır.^(*)

MÜSLÜMANLAR BİRBİRİNİN KEFİLİ VE UMUDUDUR

"Allah, bize yeter. O, ne güzel vekildir. O, ne güzel mevlâdır, O, ne güzel yardımcıdır!"
(Âl-i İmrân, 3/173; Enfâl, 8/40)

İslâm inancında, aynı inancı, kıbleyi ve değerleri paylaşan her bir mümin, kardeşi için bir huzur ve yarınlara güvenle bakma sebebidir. Bireyler, birbirinin acısını ve sevincini paylaşarak birbirinin umudu olur.

Müslümanların birbirinin umudu ve dayanağı olmasının temel dinamikleri şunlardır:

Kardeşlik Bilinci: Müminler, Kur'ân-ı Kerîm'de belirtildiği üzere kardeştir. Bu bağ, dayanışmayı, birbirinin eksiklerini örtmeyi ve darda kaldıklarında yardıma koşmayı gerektirir.

^(*) Bu bölümde, "*Ümit Yitimi değil/yerine Ümit...*", *B Biledediğil*, Bbiledediğil.blogspot.com/2017/02/umit-yitimi-değilyerine-umit.html

Tek Vücut Olma: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hadisinde vurguladığı gibi, müminler bir organı rahatsızlandığında tüm bedeniyle o acıyı paylaşan bir yapıya benzer. Toplumsal dayanışmanın temeli bu derin eşduyuma/empatiye dayanır.

Adâlet ve Şefkat: İslâm, iyilikte yarışmayı ve birbirine merhamet göstermeyi emreder. Çaresizlik içindeki birinin umudu, bir başka Müslümanın uzattığı yardım eli ve gösterdiği şefkattir.

iyya kena'büdu ve iyyake nestein

Çok önemli bir vurgu... "*iyya kena'büdu ve iyyake nestein*" – "Yalnız sana kulluk ederiz ve yalnız senden yardım isteriz." - Mü'minler, her namazda ve her rekâтта, günlük işlerinin birçok yerinde Allah'a *tekil olarak fakat çoğul sigasıyla* "biz" diye hitap ederek ve her biri tüm mü'minler adına söz vererek, yalnız Allah'a kulluk edip yalnız Allah'tan yardım dileyeceğini söyler, ahid tazelerler. Bu sözde, aynı zamanda, Allah'a ve mü'minlere sonsuz güven ve itimat vardır. Bu güven ve itimat ile birbiri adına ve birbiri için söz verirler, birbirine kefil olurlar. Bu söz, yaşanan ana, çağa, geleceğe ve âhirete dair bir söz ve aynı zamanda muazzam bir güvendir. Umudun kaynağı ve yürürlüğü bu güvendedir. Üstelik bunu yaratıcısı önünde ve O'na iltica ederek söyler. Mü'min için bundan daha umut verici bir durum düşünülemez. Şefaât kavramı ve anlayışı da böylesi bir ahde ve güvene dayanır. Mü'minler, bu dünyada öndekiler arkadan gelenlere, arkadan gelenler önde gidenlere amelleri ile ulanır, hep birlikte iyiliği emreder kötülükten sakınır, bir kötülük gördüğünde elleriyle, olmazsa dilleriyle engel olurlar. Buna da güçleri yetmezse kalpleriyle buğz ederler. Bu hal de bir umudun neticesidir.

SONUÇ

Umut, Allah'ın insana verdiği görünmez nimetlerden biridir. Kişiler, bazen malını kaybeder, sağlığını kaybeder, gücünü kaybeder; ama umudunu koruyabiliyorsa yeniden başlayabilir. Çünkü umut, kişinin içindeki ilâhî emanetlerden biridir.

Mümin için umut, sadece "iyi hissedebilmek" değil Allah'ın rahmetine güvenmektir. Bu yüzden gerçek umut, pasif bir bekleyiş değil sabırla yürüyen bir mücadeledir.

Kişiyi ayakta tutan en büyük sır şudur: Allah, kulundan umudu çekip almadıkça, hiçbir karanlık son değildir.

İşte bu yüzden, Fatihâ Sûresindeki “yalnız sana kulluk eder, yalnız senden yardım dileriz” ilâhî yönlendirmesi ve farzietini gereği gibi değerlendirenler, ilâhî rahmete nail olacak olandır.

Kur’ân’da, Allah, insanı umutsuzluğa değil daima rahmete ve yeniden dirilişe çağırmaktadır. İslâm’ın temel vurgusu korku kadar umudadır. Hatta birçok yerde rahmet, mağfiret ve çıkış kapısı vurgusu, cezadan daha baskın bir şekilde öne çıkar. Çünkü Allah, kulunun karanlıkta boğulmasını değil yeniden ayağa kalkmasını ister.

KAYNAKÇA

Âkif EMRE, *Çürüme de Umut da Hep Olacak*, muharrembalci.com/hukukdunyasi/Akif_Emre/656.pdf

Hakan UĞUR, *Kur’ân’da Hikmet Kavramı, Tefsirlere Göre Hikmet Âyetleri*, dergipark.org.tr/tr/download/article-file/827196

İbrahim Hakkı ERZURUMÎ, dilbeyti.com/nutk-u-serifler/hak-serleri-hayreyleyler

Umut Kavramı, iktibasdergisi.com/2020/04/30/umut-kavrami

B Biledеğil, Ümit Yitimi değıil/yerine Ümit... Bbiledegil.blogspot.com/2017/02/umit-yitimi-degilyerine-umit.html

DOSTLAR MERHABA

Dost dostu,

Dostlar En Dost“a.

Gelip de gitmeyen yoksa

gitmeyi bilmeli dostça.

Bu gelen bir dedikse cân

gideni de cânân bellemek dostça...

Susmak? Billah yok lûgatte,

emr-i bil ma“ruf amelde.

Hakk“a yoldaş,

Dost“a sırdaş bu âlemde.

Kalmasa vicdan,
Yetmese hukuk.
Hak, adâlet, özgürlük, meşrûiyet
Hakk"ın sözü durur seherde.

Seher mi?
"Baktık olmuyor, çekeriz besmeleyi.
Gayretten kim usanası.
Yine yeniden Bismillah".

Gitmek...
Seherde.
Vakit o vakittir sitemden âzâde.
Sabır da şükür de bizde...

Gitmek...
Bir ezanlık teslimiyet,
ha kutlu emrin sahibine,
ha mazlumun sesine...

Emânet Hakk"tan bize.
Emânet, Âkif"lerden bize.
Şimşek şimşek bakışlara,
Lâl olmamış dillere,
Anları bereketlendiren omuzlara...

Ya eyyuhellezine âmenu
Fe eyne tezhebun...

Muharrem Balcı

DOST DOSTA

Muharrem Balcı

[youtube.com/watch?v=MNcTzngG0DA](https://www.youtube.com/watch?v=MNcTzngG0DA)